

Uzasadnienie

I.

Inicjatorzy projektu ustawy proponują wprowadzenie systemu większościowego (system większości względnej) w jednomandatowych okręgach wyborczych, w wyborach samorządowych wszystkich szczebli, tj.: do rad gmin, rad powiatów oraz sejmików wojewódzkich.

U podstaw takiej propozycji leży przekonanie o tym, że:

- ordynacja większościowa w jednomandatowych okręgach wyborczych i to zarówno w samorządzie, jak i w wyborach parlamentarnych lepiej służy budowie społeczeństwa obywatelskiego, tj. tworzeniu więzi współuczestnictwa obywateli w sprawach państwa oraz odpowiedzialności personalnej osób desygnowanych do reprezentowania wyborców,
- ordynacja większościowa w jednomandatowych okręgach wyborczych chroni szczególnie system demokratyczny na poziomie samorządu terytorialnego przed uzależnieniem od niejawnych i korupcyjnych powiązań partyjnych, nie podlegających kontroli społecznej.

System, w którym w jednomandatowym okręgu wyborczym wyłaniany jest jeden i tylko jeden reprezentant wyborców do ciała przedstawicielskiego danego szczebla samorządu (rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa) powoduje powstanie szczególnej relacji społecznej pomiędzy tak wyłonionym reprezentantem a społecznością lokalną. Osoba taka jest łatwa do zidentyfikowania, podlega stałej ocenie i kontroli, a na zakończenie kadencji jej działalność jest weryfikowana w sposób rzeczywisty i jednoznaczny. Również sytuacja ta ujmowana ze strony radnego pozwala na zwiększenie poczucia odpowiedzialności za podejmowane decyzje oraz na właściwe traktowanie wyborców jako tych, którym się służy i na rzecz których się działa.

Obecnie stosowany w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców oraz w samorządzie powiatowym i wojewódzkim system proporcjonalny wyłaniania reprezentantów społeczności lokalnej, eliminuje z życia publicznego osoby o dużym autorytecie lokalnym nie akceptujące przynależności do największych partii politycznych oraz osoby nie posiadające znacznych środków pieniężnych na kampanię wyborczą. W ten sposób lokalne decyzje w sposób absurdalny i oderwany od realiów oraz kompetencji samorządu podporządkowane zostają bądź to grze sił partyjnych na centralnej scenie politycznej, bądź też – lojalności wobec sponsorujących kampanię wyborczą poszczególnych ugrupowań.

Ordynacja proporcjonalna narzuca prowadzenie kampanii przez jedno ugrupowanie na terenie całego województwa w okręgach wyborczych liczących 500 tys. i więcej mieszkańców, lub też na terenie całego miasta na prawach powiatu w okręgach liczących 80 tys. i więcej mieszkańców. Oznacza to co najmniej dziesięciokrotne zwiększenie kosztów kampanii skutecznej dla uzyskania mandatu.

Autorom niniejszego projektu zależy, aby do ciał przedstawicielskich samorządu mieli szanse być wybrani ludzie autentycznie związani ze społecznością lokalną, kompetentni, posiadający własne zdanie i zdolni do rzeczywistej kontroli władzy wykonawczej. Chodzi również o to, aby udział w radach i sejmikach był otwarty dla osób nie posiadających znacznego majątku i niezależnych od bogatych sponsorów.

Wprowadzenie zasad ordynacji większościowej w jednomandatowych okręgach wyborczych pozwoli na mocne zakotwiczenie autorytetu władz samorządowych w społeczności lokalnej i pełną realizację zasady pomocniczości w skali całego państwa. Dotychczas obowiązujący system, nakierowany na skrajne upartyjnienie samorządu powodował patologiczne uzależnienie samorządu od władzy centralnej, co osłabiało struktury państwa, sprzyjając obojętności i apatii obywateli oraz alienacji klasy politycznej.

Należy również stwierdzić, że proponowany system wyborów wymusi powstawanie lepszego modelu partii politycznych, opartego na wewnętrznej demokracji i właściwej drodze awansu dla działaczy, właściwej, bo popartej autorytetem lokalnym.

II.

Zasadniczą różnicą w stosunku do obecnego stanu prawnego jest proponowany większościowy system wyborczy. Wyboru kandydatów na radnych dokonuje się w jednomandatowych okręgach wyborczych. W utworzonej jednostce terytorialnej, stosownie do opracowanej normy przedstawicielstwa, mandat uzyskuje zatem tylko jeden spośród zarejestrowanych kandydatów - kandydat, który otrzymał największą liczbę ważnie oddanych głosów.

Postulowany model ordynacji nie przewiduje żadnych progów wyborczych rozumianych jako minimalną liczbę głosów koniecznych do uzyskania mandatu. Nie uzależnia również uzyskania mandatu od frekwencji wyborczej w okręgu.

Wymogi postulowanego modelu wyborów w odniesieniu do liczby osób popierających kandydata na radnego w uległy rozluźnieniu. W miejsce dotychczasowej liczby podpisów wymaganych do zgłoszenia kandydata, proponuje się 10 podpisów w wyborach do rad gmin i powiatów oraz 30 podpisów i 1000 złotych kaucji w wyborach do sejmików województw.

Obecna regulacja, operująca pojęciem „listy wyborczej” ogranicza prawo zgłaszania kandydatów w danym okręgu, dla danego komitetu wyborczego do jednej listy.

Postulowane zmiany obejmują zasady prowadzenia kampanii wyborczej w mediach publicznych. Dla odjęcia kampanii wyborczej charakteru „quasi parlamentarnego” rezygnuje się z dostępu do bezpłatnych audycji wyborczych w ogólnopolskich programach publicznej telewizji i Polskiego Radia. Nie stoi to na przeszkodzie do zamawiania i finansowania takich audycji przez komitety wyborcze, z własnych środków.

Postulat przejrzystości skłania do modyfikacji porządku przedstawiania kandydatów w nieodpłatnych audycjach, w mediach publicznych. Zrezygnowano z prezentacji kandydatów wedle komitetów wyborczych, w abstrakcji od kryterium terytorialnego. Czytelność materiałów wyborczych wymaga posłużenia się w pierwszej kolejności kryterium terytorialnym, w drugiej zaś – alfabetycznym, stosownie do nazwisk zarejestrowanych kandydatów.

Odmienne zasady prezentacji audycji wyborczych oraz dążenie do zaakcentowania lokalnego charakteru kampanii wyborczej skłania do odejścia od przydzielania komitetom wyborczym jednolitych (w skali kraju) numerów. W dokumentach wyborczych kandydaci prezentowani są według porządku alfabetycznego. Nie oznacza to oczywiście rezygnacji z oznaczania kandydata na radnego nazwa partii (organizacji społecznej), która zgłosiła jego kandydaturę.

Projekt nowelizacji zakłada oznaczanie kandydatów na karcie do głosowania w porządku alfabetycznym. Podyktowane jest to względami natury systemowej. Sprowadza się to do odejścia od instytucji listy do głosowania. Ponadto nowa regulacja wynika z dążenia do przesunięcia akcentu w zakresie charakteru wyborów samorządowych. Twórcy projektu mniej chcą w tych wyborach widzieć ogólnopolską grę dużych ugrupowań politycznych, a bardziej batalię o rozwikłanie istotnych problemów wspólnot lokalnych.

Niezwłocznie po ustaleniu wyników wyborów tak obwodowe, jak i terytorialne komisje wyborcze są obowiązane do wywieszenia danych objętych protokołem z przeprowadzonego głosowania. Twórcy projektu postulują, aby rozszerzyć obowiązki informacyjne wymienionych

organów wyborczych. Konsekwencje ustrojowej zasady jawności informacji publicznej (art. 61 Konstytucji RP) oraz doświadczenia praktyki skłaniają do ustanowienia obowiązku publicznego, ustnego ogłaszania wyników wyborów. Techniczne warunki realizacji tego obowiązku mogą zostać określone w przepisach wykonawczych.

Dodatkowo projektowanym obowiązkiem terytorialnych komisji wyborczych byłoby powiadamianie komitetów wyborczych o rezultatach głosowania. Reguła sprowadza się do nakazania przesłania komitetom wyborczym kopii protokołu z wynikami głosowania w terminie 7 dni od zakończenia wyborów.

III.

Przedłożony projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw nie jest objęty zakresem przedmiotowym prawa wspólnotowego, ani obowiązkiem dostosowawczym, wynikającym z Układu Europejskiego.

IV.

Zawarte w projekcie przepisy nie powodują zwiększenia kosztów przeprowadzania wyborów, a nawet mogą służyć ich redukcji uwzględniając łatwość i szybkość określenia zwycięzców, oraz kaucję. Projekt powoduje zmniejszenie kosztów dla kandydata i komitetów wyborczych związanych z radykalnym uproszczeniem samej procedury zgłaszania kandydata na radnego.